

Deo VII

Dodaci

The 5th Wave

By Rich Tennant

U ovom delu...

Ako želite da naučite više od prostog tumačenja brojeva u tabulaturi, dodatak A je baš vama namenjen. U ovom dodatku otkrićete smisao raznih tačaka, linija i stranih reči u standardnoj muzičkoj notaciji. Naučićete i kako da na prstohvatu nađete svaku notu u notnom sistemu. Dodatak B otkriva kako se svira 96 najčešćih akorda – nešto što mora znati svaki ozbiljan gitarista. Na kraju, u dodatku C objasnili smo kako da izvučete maksimum iz CD-a koji dobijate uz ovu knjigu.

Kako da čitate muziku

Čitanje muzike može biti zastrašujuće na početku, ali uopšte nije teško. Čak i deca to umeju. U ovom dodatku objašnjavamo koncept čitanja muzike pomoću jedne poznate pesme. Kada proučite ovaj dodatak, možete vežbati čitanje nota na pesmama iz knjige, oslanjajući se na standardnu notaciju umesto na tabulature. (Ako vas muči trajanje nota, pomoći će vam primer sa CD-a. Ukoliko ne možete da odredite notu ili tonalitet, pogledajte prateću tabulaturu.)

Važno je da znate kako pisana muzika otkriva tri vrste informacija: *tonalitet* (koju notu svirate), njeno *trajanje* (koliko je zadržite) i *ekspresivnost* i *artikulaciju* (kako je svirate). Naš sistem zapisivanja muzike uistinu je efikasan – uklapa tri različite vrste informacija na način koji svakom muzičaru omogućava da samo baci pogled na kompoziciju i da je odsvira onako kako je kompozitor predvideo! Ukratko ćemo ih objasniti:

- ✓ **Tonalitet:** Ovaj element ukazuje na to koju notu (ili tonalitet) treba da svirate (A, B, C itd) na osnovu pozicije *notne glave* (zaobljenog simbola) u *petolinijском notnom sistemu*. Note dobijaju ime po prvih sedam slova abecede (A-G, pri čemu se počinje od najniže note). Posle G, sledeća viša nota je A. (Nemojte pogrešiti i reći da je to H, ispašćete glupi u društvu.)
- ✓ **Trajanje:** Ovaj element govori koliko dugo zadržavate notu u odnosu na *otkucaj*. Na primer, možete je držati jedan otkucaj, dva ili samo pola otkucaja. Simboli kojima se označava trajanje u standardnoj notaciji su: (♩) – cela nota, (♪) – polovina, (♫) – četvrtina, (♬) – osmina, (♭) – šesnaestina itd.
- ✓ **Ekspresivnost i artikulacija:** Ovi elementi otkrivaju *kako* da svirate note – glasno ili prigušeno, tečno ili odsečno, osećajno ili hladno (što je retko). Takva uputstva daju se u vidu malih oznaka iznad ili ispod notnih glava ili u kratkim porukama. Često su to italijanske reči (*piano*, *mezzo-forte*, *staccato*), jer su Italijani bili najuticajniji na muzičkoj sceni kada su kompozitori počeli da dodaju ovakva uputstva svojim zapisima. Osim toga, italijanski zvuči mnogo romantičnije od engleskog ili nemačkog.

Elementi muzičke notacije

Slika A-1 predstavlja muzičku notaciju za pesmu „Shine On Harvest Moon“ s numerisanim elementima notacije.

13 Umereno sporo

Shine on, shine on, har-vest moon up in the
 Snow time ain't no time to stay out-doors and

Otkucaj: 1 2 3 4 1 2 3 4 1 2 3 4

sky. spoon. I Shine ain't on, had no lov - in' since

Jan - u - ar - y Feb - ru - ar - y, June or Ju - ly.

shine on, har - vest moon, for me and my gal.

Tonalitet

1. Linijski notni sistem
2. Ključ
3. Nota G
4. Pomoćne linije
5. Povelice, snizilice i razrešilice
6. Predznak

Ritam

7. Cela nota
8. Polovina
9. Četvrtina
10. Osmina
- a. s barjačićem
- b. s rebrom
11. Šesnaestina
12. Pauza

Ekspresivnost/artikulacija

13. Tempo
14. Oznaka za takt
15. Taktica
16. Dupla taktica
17. Takt
18. Lük
19. Tačkica
20. Jačina
21. Krešendo i ritardando
22. Legato
23. Stakato
24. Akcenat
25. Repeticija
26. Završne zagrade

Slika A-1:

Notacija pesme „Shine On Harvest Moon“

Proučite redom elemente notacije pomažući se odgovarajućim objašnjenjem uz svaki broj. Brojevi od 1 do 6 odnose se na elemente vezane za tonalitet, stavke od 7 do 19 objašnjavaju mehaniku tumačenja trajanja, dok tumačenja uz brojeve od 20 do 26 rasvetljavaju oznake za ekspresivnost i artikulaciju.

Tonalitet

Tabela A-1 objašnjava razne simbole vezane za predstavljanje tonaliteta u muzičkoj notaciji, a koji su označeni brojevima od 1 do 6 na slici A-1. Upoređivanjem slike i tabele naučićete značenje odgovarajućih simbola.

Tabela A-1 Simboli tonaliteta i njihova značenja

<i>Broj na slici A-1</i>	<i>Kako se zove</i>	<i>Šta znači</i>
1	Linijski notni sistem	Kompozitori pišu muziku na petolinijском sistemu koji se zove <i>linijski notni sistem</i> (engl. <i>staff</i>). Prva linija je na samom dnu. Između pet linija nalaze se četiri praznine. Prva praznina je sasvim dole. Notne glave (engl. <i>note-heads</i>) možete napisati na liniji ili u praznini. Što je notna glava na višem mestu u linijskom sistemu, viši je tonalitet note. Razmak od linije do sledeće više praznine (ili obrnuto) odgovara prelazu između dva susedna slova abecede (na primer, od A do B)
2	Ključ	Notni sistem, sam po sebi, ne ukazuje na tonalitet zapisanih nota u različitim linijama i prazninama. Zato postoji simbol zvani <i>notni ključ</i> (engl. <i>clef</i>) koji ukazuje na određenu notu u notnom sistemu. Počev od te note, možete odrediti i ostale, prateći abecedni redosled nagore i nadole u notnom sistemu (od linije do praznine, potom do sledeće linije itd.) U gitarskoj muzici koristi se takozvani <i>violinski ključ</i> (engl. <i>treble clef</i>) ili G-ključ (pogledajte narednu stavku o noti G).
3	Nota G	U gitarskoj muzici koristi se violinski ključ (poznat i kao G-ključ) koji donekle podseća na kitnjasto slovo G. Obavija se oko druge linije notnog sistema i otkriva da je to linija G, kao i da je svaka nota na njoj G. Neki ljudi pamte slovne oznake linija (E, G, B, D, F – odozdo nagore) kao početna slova reči u rečenici „Ehej, Gorane, brzo drž’ Fifija”. Oznake praznina (F, A, C, E – odozdo nagore) zapamtćete po reči <i>face</i> .
4	Pomoćne linije	Da biste zapisali note više ili niže od onih koje mogu stati na pet linija i u pet praznina notnog sistema, moraćete „proširiti” sistem ispod prve ili iznad poslednje pete linije, dodajući vrlo kratke dodatne linije zvane <i>pomoćne linije</i> (engl. <i>ledger lines</i>). I imena nota na pomoćnim linijama određuju se po abecednom redosledu.

Tabela A-1 Simboli tonaliteta i njihova značenja (nastavak)

Broj na slici A-1	Kako se zove	Šta znači
5	Povisilice, snizilice i razrešilice	Sedam osnovnih nota koje odgovaraju slovima abecede nisu jedine u našem notnom sistemu. Između njih nalazi se još pet nota. Zamislite klavijaturu. Bele dirke odgovaraju osnovnim notama (njih sedam), a crne dodatnim notama. Pošto note tih crnih dirki nemaju imena, muzičari ih označavaju po notama belih dirki sa odgovarajućim sufiksima ili simbolima. Za crnu dirku desno od bele dirke (pola stepena više) koristimo reč <i>povišeno</i> (engl. <i>sharp</i>). Odgovarajući simbol je $\sharp$. Nota $C\sharp$ se u odnosu na notu C na gitari svira na prvom višem pragu. Nasuprot tome, crna dirka levo od bele dirke (pola stepena niže) dobija pridev <i>sniženo</i> . Odgovarajući muzički simbol je b . Na primer, nota crne dirke levo od note B je sniženo B (b). Nota Bb se u odnosu na notu B na gitari svira na sledećem, nižem pragu. Povišenje ili sniženje note možete poništiti simbolom zvanim <i>razrešilica</i> (engl. <i>natural</i>) – $\natural$. To je primenjeno na poslednjoj noti u prvom redu na slici A-1, noti A.
6	Predznak	Određene note ponekad svirate snižene ili povišene tokom čitave kompozicije (povisilice i snizilice opisane su u prethodnoj stavci). Umesto da, na primer, svaki put uz notu B pišete snizilicu, možete je samo jednom navesti na početku, neposredno iza violinskog ključa. Na taj način označili ste da se svaka nota B u pesmi svira sniženo (b). Takve snizilice i povisilice su predznaci (engl. <i>key signature</i>). Ove oznake govore koje note treba svirati sniženo ili povišeno u celoj pesmi. Ukoliko želite da tako povišenu ili sniženu notu na određenom mestu svirate u osnovnom obliku, stavite ispred nje razrešilicu (na primer, sedma nota na slici A-1, sniženo B, na taj način postaje obično B).

Trajanje

Oblik note govori koliko treba da traje. Njihove notne glave mogu biti prazne (cela nota i polovina) ili pune (četvrtine, osmine i šesnaestine). Note mogu čak imati vertikalne linije, zvane *vratovi* (engl. *stems*) sa isključenim barjačićima (eng. *flags*) na vrhu. Barjačići se izostavljaju kada dve ili više nota spajate horizontalnom linijom zvanom *rebro* (engl. *beam*). U tabeli A-2 objašnjene su stavke označene brojevima od 7 do 19 na slici A-1.

Tabela A-2 Simboli trajanja i njihova značenja

Broj na slici A-1	Kako se zove	Šta znači
7	Cela nota	Najduža nota je <i>cela nota</i> (engl. <i>whole note</i>), s praznom okruglom glavom bez vrata.
8	Polovina	<i>Polovina</i> (engl. <i>half note</i>) ima praznu okruglu glavu na koju se nadovezuje vrat. Traje upola kraće od cele note.
9	Četvrtina	<i>Četvrtina</i> (engl. <i>quarter note</i>) ima punu okruglu glavu s vratom. Traje upola kraće od polovine.
10	Osmina	<i>Osmina</i> (engl. <i>eight note</i>) ima punu okruglu glavu sa vratom i barjačićem ili rebrom. Traje upola kraće od četvrtine.
11	Šesnaestina	<i>Šesnaestina</i> (engl. <i>sixteenth note</i>) ima punu okruglu glavu s vratom i sa dvostrukim barjačićem ili rebrom. Traje upola kraće od osmine.
12	Pauza	Muziku ne čini samo zvuk, već i tišina. Interakcija ta dva elementa je i čini zanimljivom. Tišina je u muzici predstavljena pauzama (engl. <i>rests</i>). Pauza na slici A-1 je četvrtinska, odnosno traje koliko i četvrtina. Ostale pauze (koje traju kao odgovarajuće note) jesu: cela pauza (-), polovina (-), osmina (⁄) i šesnaestina (⁄).
13	Tempo	Oznaka za tempo ukazuje na brzinu otkucaja. Slušajući muziku, (obično) odmah prepoznate tempo – brzina udara šakom po kolenu ili pucketanja prstima što ih izvodite kada vas muzika ponese.
14	Oznaka za takt	U većini pesama otkucaji se grupišu u grupe od dva, tri ili četiri. Na primer, pesma može da prati ritam „jedan-dva-tri, jedan-dva-tri, jedan-dva-tri“ što nije isto kao „jedan-dva-tri-četiri-pet-šest-sedam-osam-devet-deset-jedanaest-dvanaest“. <i>Oznaka za takt</i> (engl. <i>time signature</i>) liči na razlomak (zapravo, predstavlja dva broja od kojih jedan stoji iznad drugog, ali bez crtice između njih) i ukazuje na dve stvari: gornji broj govori koliko otkucaja se grupiše (na primer, u pesmi „Shine On Your Harvest Moon“, gornji broj je 4, što znači da se otkucaji grupišu po četiri), dok donji označava koja vrsta note se pridružuje jednom otkucaju (četvrtina, polovina itd). Otkucaju se obično pridružuje četvrtina, kao što se često grupišu po četiri otkucaja. Četvoročetvrtinski takt (4/4) toliko je čest, da se naziva uobičajen takt i označava sa C (engl. <i>common time</i>).
15	Taktica	<i>Taktica</i> (engl. <i>bar line</i>) je vertikalna linija koja u linijskom sistemu razdvaja taktove. U pesmi „Shine On Harvest Moon“, taktica stoji posle svaka četiri otkucaja.
16	Dupla taktica	<i>Dupla taktica</i> (engl. <i>double bar line</i>) označava kraj pesme.

Tabela A-2 Simboli trajanja i njihova značenja (nastavak)

<i>Broj na slici A-1</i>	<i>Kako se zove</i>	<i>Šta znači</i>
17	Takt	Prostor između dve susedne taktice jeste <i>takt</i> (engl. <i>measure, bar</i>). Svaki takt sastoji se od onoliko otkucaja koliko je određeno oznakom za takt (četiri u primeru na slici A-1). Ta četiri otkucaja mogu da „podnesu“ svaku kombinaciju notnih vrednosti koja odgovara njihovom trajanju – na primer, četiri četvrtine ili dve polovine ili jednu celu notu ili polovinu i četvrtinu i dve osmine. Možete upisati i pauze, ukoliko je ukupno trajanje četiri otkucaja. Pogledajte različite kombinacije notnih vrednosti u taktovima pesme „Shine On Harvest Moon“.
18	Lûk	Kratka kriva linija koja spaja dve note iste visine je lûk ili <i>ligatura</i> (engl. <i>tie</i>). Označava da ne treba ponovo da pritisnete drugu notu, već morate za njeno trajanje produžiti prvu notu.
19	Tačka	<i>Tačka</i> (engl. <i>dot, augmentation dot</i>) iza note produžava njeno trajanje za pola. Na primer, ako polovina podrazumeva dva otkucaja, s tačkom će trajati tri otkucaja – dva plus pola od dva, odnosno dva plus jedan – tri.

Ekspresivnost, artikulacija i ostali izrazi i simboli

Ekspresivnost i *artikulacija* obuhvataju način na koji svirate. U tabeli A-3 objašnjavamo simbole i izraze označene brojevima od 20 do 26 na slici A-1.

Tabela A-3 Simboli ekspresivnosti, artikulacije i ostali simboli

<i>Broj na slici A-1</i>	<i>Kako se zove</i>	<i>Šta znači</i>
20	Jačina	<i>Oznake za jačinu</i> (engl. <i>dynamic markings</i>) upućuju na to koliko glasno ili tiho treba svirati. Obično su to skraćenice italijanskih reči. Neke od čestih oznaka (počev od onih za najtiše do izraza za najjače izvođenje) jesu: <i>pp</i> (<i>pianissimo</i>) – vrlo tiho, <i>p</i> (<i>piano</i>) – tiho, <i>mp</i> (<i>mezzo-piano</i>) – umereno tiho, <i>mf</i> (<i>mezzo-forte</i>) – umereno glasno, <i>f</i> (<i>forte</i>) – glasno, <i>ff</i> (<i>fortissimo</i>) – vrlo glasno.
21	Krešendo i ritardando	Klinast simbol oznaka je za <i>krešendo</i> (<i>crescendo</i>) i ukazuje na to da muzika postepeno postaje sve glasnija. Okrenut tako da se sužava sleva nadesno, označava <i>dekrešendo</i> (<i>decrescendo</i>) – postepeno utišavanje zvuka. Često se umesto klinastog simbola navodi skraćenica <i>cresc.</i> ili <i>decresc.</i> Utišavanje se može označiti izrazom <i>diminuendo</i> (skraćeno <i>dim.</i>). Skraćenica <i>rit.</i> (ili <i>ritard.</i>) označava <i>ritardando</i> – postepeno usporavanje. <i>Rallentando</i> (skraćeno <i>rall.</i>) označava isto. Postepeno ubrzavanje označava se skraćenicom <i>accel.</i> (<i>accelerando</i>).
22	Legato	<i>Legato</i> označava spajanje dve različite note lučnom linijom (engl. <i>slur</i>). Tako spojene note sviraju se vezano, bez prekida u zvuku.

Tabela A-3 Simboli ekspresivnosti, artikulacije i ostali simboli (nastavak)

Broj na slici A-1	Kako se zove	Šta znači
23	Stakato	<i>Stakato</i> (staccato) označava kratko i odsečno sviranje nota. Označava se <i>stakato tačkama</i> (engl. <i>staccato dots</i>) ispod ili iznad nota.
24	Akcentat	<i>Akcentat</i> iznad ili ispod note upućuje da je svirate istaknuto, ili glasnije od ostalih nota.
25	Repeticija	Znak za ponavljanje ili <i>repeticiju</i> (engl. <i>repetition</i>) upućuje da ponovite određene taktove. Deo koji se ponavlja počinje simbolom :, a završava se znakom : (u pesmi „Shine On Harvest Moon“ ponavlja se deonica od 1. do 8. takta).
26	Završne zagrade	Ponekad deo koji se ponavlja uvek počinje na isti način, ali se drugačije završava. Različite završnice označavaju se numerisanim završnim zagradama (engl. <i>ending brackets</i>). Prvo izvođenje deonice završava se prvom završnom zagradom, a naredno drugom završnom zagradom. Na primer, u pesmi „Shine On Harvest Moon“, prvo svirate deo od 1. do 8. takta, potom taktove od 1. do 5, tek onda taktove od 9. do 11.

Nalaženje nota na gitari

Primeri od A-2 do A-7 pokazuju kako da pronadete note iz standardne notacije na svakoj od šest žica gitare. Usput, *zvuk* gitare je za oktavu (12 polustepena) niži od zapisanog. **Napomena:** Na nekim mestima naići ćete na dve note na istom pragu (na primer, F#G). Te note su istog tonaliteta i zovu se *enharmonski ekvivalenti*.

Slika A-2:
Note na 1. žici (melodijsko E).

E E F F#/G^b G G#/A^b A A#/B^b B C C#/D^b D D#/E^b E

3 fr. 5 fr. 7 fr. 9 fr. 12 fr.

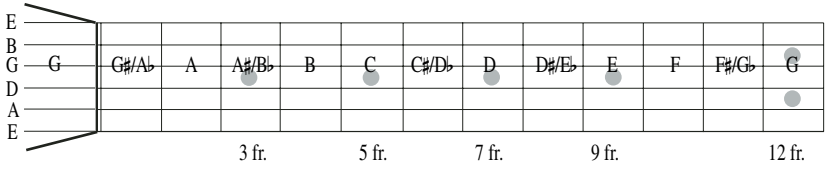
Slika A-3:
Note na 2. žici (B).

B B C C#/D^b D D#/E^b E F F#/G G G#/A^b A A#/B^b B

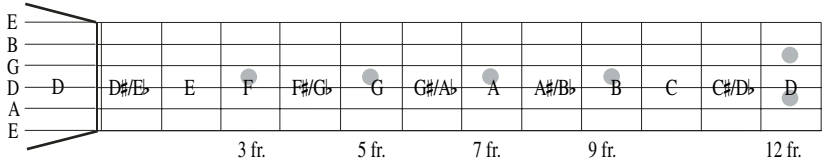
3 fr. 5 fr. 7 fr. 9 fr. 12 fr.

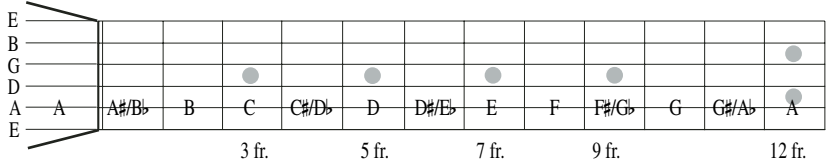
Slika A-4:
Note na 3. žici
(G).

Slika A-5:
Note na 4. žici
(D).

Slika A-6:
Note na 5. žici
(A).

Slika A-7:
Note na 6. žici
(bas E).

